

Myter om sau og rovilttap

Forfatter

Erica Hogstad Fjæran, Norsk Sau og Geit

Sammendrag

Sau og rovdyr kolliderer like mye i media som de gjør i utmarka. Mediene overflommes av feilaktig informasjon om tapstall og taps - årsaker. En av de mest aktive mytene er at norske sauebønder ikke passer på dyrene sine og derfor mister over 100 000 dyr i sykdom og fallskader. La oss derfor bidra med litt fakta i rovdyrdebatten.

Publisert

2016

Referanse

Sau og Geit nr. 6, s 41-42

Utskriftsdato

31.07.2021 www.fag.nsg.no

Kronikken gjengitt under kom på trykk i Klassekampen, Nationen og Bondebladet i oktober. Den ble også sendt til samtlige fylkesledere i NSG med oppfordring om å få den inn i region- og lokalaviser over hele landet. NSGs medieovervåking viser at det ble gjort en solid innsats i Aust-Agder Sau og Geit, hvor kronikken kom på trykk i Agderposten, Setesdølen og Norges Bondelags nettside (via Aust-Agder). Aftenposten, Dagbladet og et utvalg andre riksdekkende medier valgte å ikke publisere kronikken.

Kronikk

Myter om sau og rovvilttap

Sau og rovdyr kolliderer like mye i media som de gjør i utmarka. Mediene overflommes av feilaktig informasjon om tapstall og tapsårsaker. En av de mest aktive mytene er at norske sauebønder ikke passer på dyrene sine og derfor mister over 100 000 dyr i sykdom og fallskader. La oss derfor bidra med litt fakta i rovdyrdebatten.

Offisielle tapstall

Landbruksdirektoratets database «Organisert beitebruk» (OBB) samler årlig tall for dyr på utmarksbeite i Norge; antall sluppet og antall tap. 74% av norske sauebønder deltar i OBB og databasen gir dermed et godt bilde av status i beitenæringen. OBB forteller oss bl.a. følgende:

I 2015 ble det sluppet 2 083 800 sau/lam på utmarksbeite. Av disse døde 107 800. Dette gir en tapsprosent på 5,2%. OBB har eksistert siden 70-tallet, og historiske data fra før rovdynere ble fredet i Norge viser en tapsprosent på 1,5-2,0% for voksen sau og 3,0-4,0% for lam. Dette tapet omtales som et såkalt

normaltap, dvs. tap som følge av skader, fall, ulykker, påkjørsler, alveld, sjudogg, parasitter, etc. Dette er tap som til en viss grad må påregnes i en biologisk næring som baserer seg på dyr som selv høster fôr i bratt og ulendt utmarksterreng – fôrressurser som ikke kan utnyttes på annen måte.

Tapet har altså økt betraktelig etter at rovdynere ble fredet. Vi ønsker å presisere at normaltapet også omfatter noe tap til rovdyr, da Norge aldri har vært helt fritt for rovdyr. Historiske normaltapstall tilsvarer et tap i utmark som ligger et sted mellom 50 700 og 67 600 dyr. Det totale tapet på utmark i 2015 var som nevnt 107 800 dyr; noe som betyr at et sted mellom 40 200 og 57 100 dyr ble tatt av rovdyr. Det er med andre ord sannsynlig at tap til rovvilt utgjør om lag halvparten av det samlede tapet.

Hvordan redusere tapet?

Sauenæringa jobber hardt for å redusere normaltapet. Helsa til Norsk Kvit Sau (NKS, den vanligste sauerasen i Norge) forbedres stadig. Vaksinasjon, parasittbehandling før beiteslipp, sanitærrutiner,

avl på sauens morsevne for ivaretagelse og overlevelse av lam, samt fokus på dyrevelferd bidrar til og reduserer normaltapet.

Norske sauebønder har godt tilsyn med sauene, noe de plikter etter lov om dyrevelferd og forskrift om velferd for småfe. I beitelagene samarbeider bøndene om tilsynet og ofte føres tilsynslogg over dyra på beitet. I tillegg er mange sauer utstyrt med GPS slik at bonden alltid vet hvor de er, og saltsteiner plasseres strategisk for å lettere samle sauene og sjekke at de har det bra. Dette bidrar til at uhell, skader og sykdom oppdages tidlig, og man kan iverksette tiltak for å hjelpe sauene så fort som mulig.

I tillegg har Norsk Sau og Geit (NSG), sammen med Norges Bondelag og Norsk Bonde- og Småbrukarlag, utformet en rekke tiltak for å forebygge rovdyrtaap: Forsinket beiteslipp, tidlig nedsanking, flytting av sau, rovdyravvisende gjerder, økt bruk av hjemmebeite, bruk av vokterhund, akutt ekstraordinært tilsyn, planlagt utvidet tilsyn, beredskapsarealer; m.m. Bønder og organisasjoner deltar også aktivt innen forskning og

OS

ID

Vi merker levende verdier

Bestill lammemerker nå!

Du får god rabatt og gunstige priser når du bestiller øremerker til lam før frist på www.osid.no eller bruker **bestillingsskjemaet** du har fått fra oss i posten.

OS ID®, 2550 Os i Østerdalen | Tlf. 62 49 77 00
post@osid.no | www.osid.no | www.osidbloggen.no

OS

ID

COMBI E

COMBI* 2000

prosjekter som bidrar til konfliktløsning knyttet til tap på beite.

Fra rovdyr«fritt» til fredet rovvilt

Under jordbruksrevolusjonen (det store hamskiftet) midt på 1800-tallet ble det innført lov om skuddpremie på rovvilt. Etter andre verdenskrig skulle landet bygges opp, og det var viktig å sikre bosetting i distriktene og produsere mat – også i utmarka. På denne tiden var Norge nær rovdryfritt. På 70- og 80-tallet ble imidlertid de fem store rovdynene bjørn, ulv, jerv, gaupe og kongeørn fredet, og disse artene er nå reetablert i Norge.

I 2004 og 2011 vedtok Stortinget rovdryforlik som følge av Stortingsmelding 15 (2003-2004) og Representantforslag 163 S (2010-2011). Forlikene sier at Norge skal ha både rovvilt og beitedyr i utmarka, med definerte og forutsigbare bestandsmål for samtlige rovviltarter. Det ble også vedtatt en soneforvaltning som sier hvilke områder som er prioritert for rovdry og hvilke som er prioritert for beitedyr.

I juni i år ble dette fulgt opp gjennom ny Stortingsmelding om ulv (Meld. St. 21, 2015-2016) Her ble det definert hvor mange ynglinger (fødte valpekull) som er norsk bestandsmål for ulv, hvor Stortingsflertallet har vedtatt et mål om 4-6 årlige ynglinger av ulv i Norge. Vinteren 2015/2016 ble det registrert et rekordhøyt antall ynglinger; hele 7 helsenorske (9 inkludert grenserevir). Dette er langt over Stortingets bestandsmål. Rovviltnemnda, som er forvaltningsinstans

når bestanden av ulv overgår bestandsmålet, har derfor vedtatt å iverksette bestandsregulerende tiltak for ulv.

Den skandinaviske ulvestammen har siden 90-tallet vært i sterk vekst (se figur 1), og i 2016 ble det registrert totalt 93 ulv i Norge. Av disse er det naturlig å ta høyde for at en del har produsert valper, og dermed ligger det et stort potensial i kommende sesongs ulveantall.

Årets uttak av 47 ulv innebærer at 24 ulv kan felles innenfor ulvesonen, og 23 ulv kan felles utenfor ulvesonen. Utenfor ulvesonen er det i utgangspunktet ikke mål om å ha ulv, dermed er terskelen lav for å ta ut de ulvene som utgjør et skadepotensial for beitedyr her. Innenfor ulvesonen er bestandsmålet oppnådd med god margin. De 24 ulvene som er planlagt tatt ut her er derfor en bestandsregulering. Uavhengig av tapsfordelingen mellom de ulike rovviltartene er det vesentlig at samtlige forvaltes så nært bestandsmål som mulig slik at man imøtekommer rovviltforliket.

Det er viktig å ha i bakhodet at ulveantallet myndighetene opererer med er minimumstall som tar utgangspunkt i dyrene som er registrert med DNA-prøver i våre databaser. Det er svært sannsynlig at det fins flere ulv i norske skoger enn de vi har funnet DNA etter.

Tapt og erstattet er IKKE det samme

Ulv tar sau på utmarksbeite. Det samme gjør bjørn, jerv, gaupe og kongeørn. Tap av dyr på utmarksbeite er svært utfor-

drende, da kadaver forsvinner fort. De spises av rovvilt, fortæres videre av mindre rovdry og åtseletere, brytes ned av mikroorganismer og komposteres i varmen. Det er kun snakk om timer før et sauekadaver er plukket fra hverandre, delt i biter og fraktet bort - igjen ligger kun beinrester.

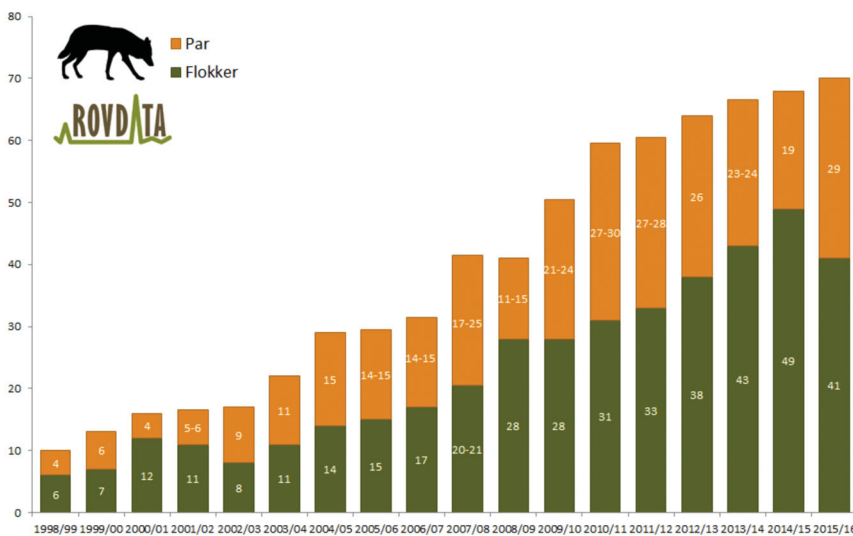
Sammen med rovdryforliket fra 2011 fikk bøndene et løfte om krav på erstatning for tap og følgeskader grunnet fredet rovvilt. Problemet er derimot at bevisbyrden ligger hos dyreeier. Sauebonden må altså kunne dokumentere at tapet skyldes rovvilt, til tross for at dette er en tilnærmet umulig jobb å gjøre. Gjenfinningsgraden er lav og av de få som blir funnet kan enda færre dokumenteres som tapt til rovvilt. Om lag halvparten av det omsøkte tapet erstattes, og næringa er kjent med at de reelle tapene også er høyere enn omsøkt nivå. Det virkelige rovdrytapet anslås å være på rundt 50 000 dyr, om ikke mer.

Norsk matproduksjon må økes

FNs landbruksorganisasjon (FAO) sier at verdens matvareproduksjon må øke med 70% innen 2050 for å kunne fø en voksende befolkning. I Norge har Stortinget vedtatt – og Regjeringen lagt til grunn – at vi må øke vår matproduksjon med 20% innen 2030. Hvordan får vi dette til?

I dag brukes all tilgjengelig kornjord til å dyrke korn. Hovedtyngden av grasproduksjon på fulldyrket mark i dag skjer derfor i områder der det ikke kan dyrkes korn. Avlingsnivået i korn- og grasdyrking kan påvirkes noe gjennom god agronomi og avlsmessig framgang, men et større løft i matproduksjonen må skje gjennom å ta i bruk utmarka i langt større grad enn i dag. NIBIO har påvist at ubenyttede utmarksressurser kan gi grunnlag for en tilnærmet tredobling av dagens beitebruk. Nøkkelen til økt matproduksjon ligger således i en aktiv og utvidet beitenæring. En slik utvikling er ikke mulig uten en balansert rovdrypolitikk som gir eksistensgrunnlag og vekstmuligheter for beitenæringen. Der er vi ikke i dag. Rovviltnemndas kvote for lisensjakt på 47 ulv er derimot et bidrag i riktig retning.

Av Erica Hogstad Fjæran, beite- og utmarksrådgiver i NSG

Figur 1. Ulvflokker og revirmarkerende par av ulv i Skandinavia i årene 1998/99 – 2015/16. Figuren er utarbeidet av Rovdata.